

OBRED I TEOLOGIJA U MISTAGOŠKIM KATEHEZAMA ĆIRILA JERUZALEMSKOGA

Marijan Mandac
Katolički bogoslovni fakultet Split

UDK 276 (268)
Izvorni znanstveni rad

U uvodnom dijelu donosi se kratak životopis sv. Ćirila Jeruzalemskoga i prikaz njegovih *Mistagoških kateheza* kojima se najavljuje cjelovit hrvatski prijevod. Potom se predstavlja kratak sadržaj svih pet mistagoških kateheza: *Prva* s obredima odricanja od Sotone, pristajanje uz Krista i ispovijed vjere; *Druga* s obredom pomazanja i odijevanja posebne krsne odjeće; *Treća* je posvećena potvrđi i predstavlja nezaobilazno djelo patrističke literature o tome; *Četvrta* izlaže otajstvo euharistije, a *peta* tumači popratne obrede pranja ruku i lomljenja kruha i pojedinih dijelova misnog bogoslužja.

UVOD

Ćiril Jeruzalemski, Crkveni otac i naučitelj, dobro je poznata ličnost kršćanskoj teologiji. Unatoč tome, tijekom njegova života ne možemo osloniti na pouzdane podatke jer nam u tu svrhu više nisu dostupni potrebni izvori. Stoga na ovome mjestu naznačujemo samo to da se Ćiril oko g. 315. rodio najvjerojatnije u Jeruzalemu ili njegovoj najbližoj okolini. Bio je biskup Jeruzalemske biskupije od g. 387. Ćiril je sigurno bio nazočan kao iznimno značajan i ugledan biskup na Carigradskome saboru iz g. 381.

Za ovaj smo rad od Ćirila Jeruzalemskoga odabrali njegove *Mistagoške kateheze*. To je najvrijednije, najznačajnije i najpoznatije od svega što je Ćiril Jeruzalemski u smislu pisanoga djela u baštinu ostavio onima koji ga poznaju, vole i cijene. Ćirilove su *Mistagoške kateheze* zaista jedinstveni spis i bez pravoga premca u cjelokupnoj teološkoj literaturi među kršćanima. Jedine su, koliko znamo, time što Ćiril u njima teološki razjašnjava obrede triju prvih kršćanskih sakramenata. To čini za one vjernike što ih je osobno kroz korizmu pripremio na sakramente, na Vazmeno bdjenje priveo sakramentima i sada ih u *Mistagoškim*

katehezama upućuje u primljena otajstva. Ćiril to vrši u tjednu što neposredno slijedi iza same uskrсне nedjelje.

Kateheza je pet. Pisane su vrhunskom jednostavnošću, istinskom jasnoćom i nepatvorenom dubinom. Nadamo se da će makar nešto od toga na korist čitatelja izaći na vidjelo u prikazu koji slijedi. Susljedno ćemo se mišlju i zabilježbama prošetati kroz svih pet kateheza.

PRVA MISTAGOŠKA KATEHEZA

Vrijeme i prostor

Ćirilov se prvi mistagoški nagovor sastoji od jedanaest dijelova. Ćiril nas smjesta izvještava da netom krštenima počinje govoriti o onome što se za njih zbilo “one večeri”¹ koja je presudna u njihovu duhovnom životu. Nema dvojbe da naznaka *ἐσπέρα*, naznačuje Vazmeno bdjenje kada su njegovi slušatelji pristupili krštenju, krizmi i euharistiji.

Ćiril je također zabilježio gdje se započelo zbivanje. Taj prostor naziva² *προαύλιος οἶκος* odnosno *ἐξώτερος οἶκος*. Poteškoću nam zadaje riječ *προαύλιος* jer za nju nemamo izravne pomoći od rječnika. Sami je dijelimo na *πρό* što znači “sprijeda” i *αύλιος* što dovodimo u svezu s riječi *αύλη*. Ta pak riječ znači “dvorište” i “stan”. Otuda zaključujemo da Ćiril Jeruzalemski izričajem *προαύλιος οἶκος* označuje dvoranu koja se nalazila ispred mjesta gdje se obavljalo samo krštenje. Zato Ćiril taj isti prostor također naziva *ἐξώτερος οἶκος*, tj. “izvanjska dvorana”. Smijemo, dakle, kazati da je to predkrstionica. Tu su se kod Vazmenoga bdjenja za krštenika obavljali čini o kojima Ćiril Jeruzalemski govori u *Prvoj mistagoškoj katehezi* i koji su početak krsnoga otajstva. To su obredi: odreknuće đavla, pristanak uz Isusa Krista i iskazivanje vjeroispovijedi.

Odreknuce đavla

Ćiril je u prvome mistagoškome razglabanju neusporedivo najviše vremena i prostora prepustio obredu kojim su se vjernici pred krsni čin

¹ 1,1. – U navodima prvi broj naznačuje o kojoj je katehezi riječ, od njih pet. Drugim brojem označujemo ulomak navedene kateheze. U ovom se radu trajno služimo ovim izdanjem: A. PIÉDAGNEL-P: PARIS, *Cyrille de Jérusalem, Catéchèses Mystagogiques*, SC, 126bis, Paris, 1988.

² 1,2; 1,11.

odricali đavla. To jasno i bjelodano pokazuje kako je veliko značenje pridavao tome činu i želio da mu smisao shvate oni koji su ga javno obavili.

Gledano čisto izvanjski, Ćiril Jeruzalemski naznačuje³ da su vjernici obred odreknuća obavljali ἐστῶτες – stojeći. Nismo pak zapazili da je ičim pojasnio zašto se odricanje vrši stajanjem uspravno, na nogama. Ćiril dodaje⁴ da se pri činu ispruži ruka. Ćiril nije protumačio ni tu kretnju.

Obred odricanja u Jeruzalemu se obavljao tako da je odricatelj⁵ bio okrenut πρὸς τὰς δυσμάς, tj. na zapad. Ćiril tumači zašto se tako postupa. Čak bilježi da je “nužno”⁶ da se to razjasni. Ćiril u tu svrhu spominje⁷ običnu činjenicu da je zapad “mjesto vidljive tame”. To je zato što na zapadu zapada sunce i potom nastaje tama koju zamjećuje svako oko.

Ćirila tmina podsjeća na đavla. Đavao koga se krštenik odriče postao je i sada je σκοτός, tama. Đavao je ἀρχών, vladar koji “u tami posjeduje vlast”. Đavao je vladar koji je “taman i mračan”.⁸ Zato je zapad sa svojim mrakom i tminom znamen đavla. U tu se svrhu vjernik okreće na zapad kada se odriče đavla. Ćiril dodaje⁹ da se vjernik odriče đavla kao nekoga tko je παρών, tj. osobno nazočan.

Ćiril se u razglabanju obrasca odreknuća izdvojeno zaustavlja na svakome njegovu dijelu. Sigurno je to načinio namjerno. Htio je da se tako njegovo tumačenje duboko i trajno usiječe u dušu, srce i um njegovih slušatelja. Mi ćemo ga u toj podjeli slijediti. Ali Ćiril je najprije smisao cijeloga obreda odreknuća razjasnio pozivom na “starozavjetnu povijest”.¹⁰ On obično tako naziva Stari zavjet.

Ćiril se za svoj neposredni cilj pozivao na židovsko oslobođenje iz egipatskoga sužanjstva.¹¹ Tu je pronašao¹² τύπος – sliku kojom je u Starom zavjetu najavljena ἀλήθεια, istina,¹³ novozavjetnoga i kršćanskoga obreda i njegova značenja.

³ 1,2,1,4.

⁴ 1,2; 1,4.

⁵ 1,2; 1,4.

⁶ 1,4.

⁷ 1,4.

⁸ 1,4.

⁹ 1,2.

¹⁰ 1,2.

¹¹ Izl 14,22-30.

¹² 1,2; 1,3.

¹³ 1,3.

U Ćirilovu je razglabanju u neku ruku središnji lik usporedbe sami egipatski faraon.¹⁴ Ćiril ga označava "tiraninom" koji je "najgorči" i "najneljudskiji". Faraon je "tlačio" židovski narod koji je bio "slobodonosan i plemenit". Držao ga je u "mučnom ropstvu". Kada se taj narod oslobodio robovanja, faraon je pošao za njim u potjeru. Židove je progonio sve "do mora". Ali "potonuo je u Crvenome moru". Faraon je "utopljen u moru"¹⁵ Tako se židovski narod konačno oslobodio ropstva toga tiranina.

Međutim, faraon je bio slika, τύπος. Za se i za židovski narod bio je zbilja, ali je istovremeno τύπος, najava i nagovještaj onoga što je za kršćanina istina, ἀλήθεια. Faraon je slika "zlođuha".¹⁶ I zloduh je tiranin. U sužanjstvu i ropstvu drži čovjeka. Zloduh je "drzovit, bestidan i začetnik je zla". Neprestance ide za čovjekom i slijedi ga stopu u stopu do "samih spasonosnih voda". Tu je njegovu djelovanju kraj i konac. Đavao kao faraon u Crvenome moru "iščezava u svetoj vodi". Tako se kršćanin oslobađa zlođuha.

Svaki je vjernik osobno na Vazmeno bdjenje u Jeruzalemskoj zajednici pri odricanju najprije izgovarao: "Odričem te se, Satano." Sjetimo se pak da se u to vrijeme krštavaju odrasli, zreli i punoljetni ljudi. Sigurno su već u svome životu doživjeli što je napad Satane i đavolsko iskušenje. Sada u presudnom času svatko pojedinačno i osobno stoji nasuprot đavla. Okom u oko i licem u lice izriče svoj sudbonosni: «Odričem se.»

Ćiril u nagovoru pojašnjava koga su se vjernici odrekli i konačno odbacili. To je Satana. Tako stoji u obrascu odreknuća. Očito je riječ o osobnom poglavici svih zlih duhova. On je ὄφις, zmija. To je znamenita zmija iz Post 3,1. Ćiril bilježi da je ta zmija koja je zapravo Satana "lukava" i "najprijevarnija". Satana je također onaj koji postavlja zamku, ἐπίβουλος, i koji djeluje pod "krinkom prijateljstva".

Đavao je kod "naših praroditelja" nadahnuo njihov otpad - ἀποστασία. Izvršio je svako i svekoliko "bezakonje", ἀνομία. Kao što je Satana bio začetnikom prvoga ljudskoga odmetnuća od Boga, on je, općenito govoreći, δημιουργός, tvorac svakoga zlodjela. Nema zloga, grešnoga i bezbožnoga čina gdje Satana nije sudjelatnik, συνεργός.

¹⁴ 1,2.

¹⁵ 1,3.

¹⁶ 1,3.

Uz navedeno Ćiril o Satani također kaže da je τύρανος - tiranin. Ćak nije običan tiranin nego onaj koji je naročito “zao” i k tome “najokrutniji”. Tome, dakle, i takvome Satani vjernik je smiono i odvažno doviknuo: “Odričem te se, Satana.”¹⁷

Odrekvši se Satane kao zle osobe i đavolskoga poglavice, vjernik se “potom”¹⁸ odriče “svih djela” istoga Satane. Sada Ćiril razjašnjava izričaj “sva djela”. Njegovo je tumačenje jednostavno i priprosto. Ipak izražava bit i srž izričaja. Gotovo se doima određenom definicijom kada Ćiril kaže da “svaki grijeh” sačinjava “djela Satane”. Stoga je nužno, ἀναγκάσιον, da ih se vjernik odrekne. U Satanina se pak djela “ubraja” svaki grijeh καθ'είδος, po vrsti. Svaki je zao čin, πράξις, kao i svaka zla misao, ἔννοια, grijeh koji je djelo đavla, του διαβόλου. Kršćanin se svega toga najsvječanije odrekao.

Ćiril u razglabanju grijehe smatra oružjem kojim se đavao kao neprijateljski zapovjednik,¹⁹ ἀρχών, služi. Sada vjernik napušta toga vođu kao najokrutnijega tiranina. Od njega bježi. Zato je kao prebjeg također dužan odbaciti neprijateljsko oružje. To su svi oblici grijeha. U usporedbi s prebjegom treba uočiti usporedbu s vojništvom i prijelaz iz jedne postrojbe u drugu. Otuda je potekao Ćirilov govor o bacanju oružja. Krštenik se odriče služenja u Sataninoj vojsci i prelazi u Kristov bojni red. Satanino oružje zamjenjuje Kristovim.

Ćiril kod grijeha priznaje veliku ulogu đavlu. Već smo naznačili njegovu misao o iskonskom praroditeljskom padu i otpadu od Boga. Po Ćirilu, đavao²⁰ je ἀρχέκακος. Ćiril time kaže da je đavao počelo i izvor svega i svakoga zla. Ipak Ćiril time kao istinski istočni teolog ne skida s čovjeka njegovu odgovornost za vlastiti grijeh. Istina je dakako da đavao čovjeku postavlja razne zamke i stupice za grijeh. Ali Ćiril također bilježi²¹ da je đavao kod grijeha samo συνεργός, sudjelatnik, sudionik i suradnik. Djeluje zajedno s čovjekom u ljudskome grijehu koji je slobodni ljudski čin.

U obrascu odreke slijedi²² odricanje onoga što sadrži izričaj Satanina πομπή. Za grčku riječ kao i latinsku *pompa* nije lako naći pogodan i jasan prijevod. Mi se služimo riječju “sjaj”. Jednako bismo se smjeli

¹⁷ 1,4.

¹⁸ 1,5.

¹⁹ 1,4.

²⁰ 1,3.

²¹ 1,4.

²² 1,6-7.

poslužiti riječima “bljesak”, “blještavilo”. Prema tome, vjernik se odriče čina u kojima se na poseban način pokazuje đavlov bljesak i sjaj. Tako postupa jer ta djela naročito mame i privlače. Čovjek im se teško odupire i odhrvava.

Ćiril je nabrojio i protumačio neke čine gdje se istaknuto pokazuje đavlova slava. Na prvom se mjestu nalazi θεατρομανία. Lako je zapaziti da je u toj složenoj riječi prvi dio θέατρον. Korijenski grčka riječ naznačuje “ono što se gleda”. Polazeći otuda, θέατρον je “gledalište”: ono što se promatra i prostor gdje se prizor gleda. Riječ μανία znači: bijes, mahnitost, ushit, oduševljenje. Sada je jasno što znači θεατρομανία. To je pomama za onim što se u gledalištu i kazalištu prikazuje i govori.

Uz spomenuto Ćiril izrijekom kao đavlov “sjaj” navodi “konjske trke” i “lov”. Kratko je razjasnio zašto tako postupa. Inače, općenito govoreći, Ćiril bilježi da se đavlov sjaj vidi u svakoj ματαιότης o kojoj je riječ u Ps 118,37. Grčka riječ znači ništavost, taština, ludost. U isti red općega govora pripada Ćirilova napomena da su izrazi đavlova “sjaja” darovi što se kod poganskih svečanosti prinose po hramovima podignutim u čast kumirima.

Đavlov sjaj, slava i bljesak navode čovjeka na grijeh. Zato se vjernik svega toga odriče. Jasno je pak da se đavao u različitim vremenima služi različitim sredstvima da zaludi i namami ljude. Ćiril je u svome govoru naveo što mu se u tome smislu činilo značajnim za ljude svoga vremena. Jamačno je dobro poznao svoje vrijeme i njegova iskušenja.

Vjernik se na koncu odriče²³ onoga što se s obzirom na đavla u obrascu naziva njegova λατρεία. Osnovno je značenje te grčke riječi “služenje”, “služba”. U grčkim se tekstovima²⁴ riječ λατρεία često povezuje s Bogom i bogovima. U tome se slučaju dobro može prevesti riječima bogoslužje i bogoštovlje. Prema tome, vjernik odbacuje štovati Satanu i njemu služiti.

Sam Ćiril naznačuje da je λατρεία koju vjernik otklanja “molitva u kumirskim hramovima” kao i sve drugo što “se obavlja na čast neživih kumira”. Tako Ćiril zapravo s ostalim teolozima svoga vremena u pozadini i na izvoru poganskoga bogočašća vidi djelo Satane i njegovih zlih pomoćnika. Ćiril je uz navedeno dodao i druge oblike Satanina

²³ 1,8.

²⁴ Usp. G. BAILLY, *Dictionnaire grec-français*, Paris, 1903, 1173.

štovanja. Mislimo da je nepotrebno da ih podrobno ističemo kada smo naznačili bitni dio.

Pošto je Ćiril svojim slušateljima potanko razjasnio čitav bogoslužni obrazac kojim su obavili "odreknuće" u odnosu na Satanu, ozbiljno ih je upozorio²⁵ da se odreknuća drže cijeloga života. U protivnom, opet će zapasti u "ropstvo" koje su upravo ostavili. Štoviše, kod ponovnoga će im pada đavao biti još "krući tiranin" nego je nekoć bio. Prethodno je donekle svatko od njih bio njegov οἰκέλος, tj. netko domaći, kućni i prijateljski. Odreknuće je đavla "ogorčilo". Povratnik će u sebi "iskusiti" to ogorčenje.

U svrhu pouke o nesreći okretanja natrag Ćiril je pred slušatelje iznio slučaj sa starozavjetnim Lotom, njegovim kćerima i ženom. O tome izvještaj čitamo u Post 19, 12-26. Lot se s kćerima nije obazreo natrag prema onome što su napustili i odakle su otputovali. Zato su se spasili. Ali njegova se žena "obazrela i pretvorila u stup soli". Na taj je način postala μνῆμη, znamen za ono što će se svakome dogoditi tko se ponovno vrati zlu što ga je jednom ostavio.

Razumljivo je što Ćiril u svome razmatranju nije izostavio ni Gospodnju riječ iz Lk 9,62. On ju je izravno naveo samo dijelom. Isus je u cjelini rekao: "Nitko tko stavi ruku na plug pa se okrene natrag, nije prikladan za Božje kraljevstvo."

Pristanak uz Isusa Krista

Pošto se krštenik odrekao đavla, slijedi obred u kojem se opredjeljuje za Isusa Krista. Obred je po sebi dobro poznat.²⁶ Obavljao se i u Jeruzalemskoj crkvi iako se Ćiril kod njega gotovo ne zadržava u svome nagovoru. On ga kako je već uobičajeno naziva²⁷ σύνταξις. Riječ je u neku ruku vojnička.²⁸ Znači: ustrojavanje, razmještaj vojske, redanje vojnika, bojni red, raspored za napad. Vjernik se obredom vrsta u četu koja za vođu ima Isusa Krista. Izjašnjavajući se pred zajednicom za Krista, krštenik se "od zapada" okreće "na istok". To je zato što je istok "predio svjetla".²⁹

²⁵ 1,8.

²⁶ Usp. A. HAMMAN, *Baptême et confirmation*, Paris, 1969, 80; M. MANDAC, *Ivan Zlatousti, Krsne pouke*, Makarska, 2000, 68-70. R. KACZYNSKI, *Joannes Chrysostomus, Taufkatechesen*, I, Herder, 1992, 79-81.

²⁷ 1,8.

²⁸ Usp. A. BAILLY, *Dictionnaire*, 1867.

²⁹ 1,9.

Naznačena se promjena u položaju lako razumije mada Ćiril preko toga u izlaganju prelazi šutke. Sunce ističe na istoku. Isus je "Mlado sunce" koje nas je pohodilo "s visine" (Lk 1,78). Istok je također predio gdje sa suncem dolazi svjetlost. Krist je pak "istinsko svjetlo koje prosvjetljuje svakoga čovjeka" (Iv 1,9). Sam je o sebi kazao: "Ja sam svjetlost svijeta" (Iv 8,17). To je, jasno, razlog zašto vjernik, okrenut na istok, svečano izražava svoj pristanak uz Isusa Krista.

Vjeroispovijed

Nakon što se pripravnik na krštenje odrekao Satane i očitovao pristanak uz Isusa Krista, izgovarao je ispovijed vjere. Ćiril je navodi.³⁰ Glasila je: "Vjerujem u Oca i u Sina i u Duha Svetoga i u jedno krštenje obraćenja."

Ćiril osobno na tome mjestu uopće ne tumači navedeni iskaz. To nije ni trebalo jer je, po vlastitim riječima, o tome govorio u "ranijim katehezama". Napomena, očito, smjera na kateheze održane u katekumenatu pred sami Veliki tjedan.

Mi ćemo sami, makar donekle, razjasniti navedenu vjeroispovijed. Prije svega treba istaknuti da gotovo ne postoje izvori koji bi pomogli povijesno rasvijetliti Ćirilov tekst. Uopće ne znamo da li se u drugim crkvenim zajednicama, osim u Jeruzalemu, u trenutku koji Ćiril ima pred očima izgovaralo bilo koje vjerovanje. Možda je to bilo vlastito za jeruzalemsko kršćanstvo.³¹

Sada najprije naznačujemo važnost obrasca za vjeru u Duhu Svetoga. Izričaj vjere "u Oca i u Sina" istovjetan je izričaju "i u Duha Svetoga". To držimo potrebnim istaknuti jer se u vrijeme kada je Ćiril Jeruzalemski poučavao katekumene i novokrštenike vodila odlučna bitka oko božanstva Duha Svetoga. Iz obrasca koji je Ćiril naveo nije teško zaključiti na kojoj je strani bio on osobno kao i Crkva kojoj je bio na čelu. Vjernici u Jeruzalemu vjeruju u potpuno božanstvo Duha Svetoga. Oni to javno izražavaju u navedenom obrascu vjere.

Ako se pitamo za izvor naznačene Vjeroispovijedi, možemo se pozvati na više vrela. Među njima najprije pred oči stavljamo Gospodnju krsnu naredbu u Mt 28, 19. Iz toga je mjesta u navedeni obrazac prešla vjera u Oca, Sina i Duha Svetoga. To nam se čini očevitim i

³⁰ 1,9.

³¹ Usp. A. PIÉDAGNEL-P. PARIS, *Cyrille*, 99 bilj. 4.

nepotrebnim dokazivati. Nije preteško naći biblijsko uporište niti za izričaj “jedno krštenje” jer ga upravo u tome obliku čitamo u Ef 4,5.

Izričaj “obraćenje” - μετανοία – neposredno vezan uz krštenje u Novome se zavjetu pojavljuje kao obilježba krštenja što ga je “propovijedao” Ivan Krstitelj.³² On je naviještao “krst obraćenja” (Mk 1,4). Izričaj “krst obraćenja” u izvorniku glasi βάπτισμα μετανοίας. Isti je u obrascu vjere koji upravo razjašnjavamo. Cijeli pak izričaj “εν βάπτισμα μετανοίας koji Ćiril navodi također se nalazi u vjerovanju jeruzalemske crkvene zajednice.³³

Nadamo se da smo naznačenim barem većim dijelom unišili u trag vrelima iz kojih dolazi Vjerovanje kako ga je naveo Ćiril Jeruzalemski. Ali uistinu je neobično što se tu zatekla riječ μετάνοια jer je oznaka krštenja kako ga je obavljao Ivan Krstitelj. Inače se riječ μετάνοια više ne pojavljuje u Carigradskome vjerovanju iz 381. godine.

Po sebi, riječ μετάνοια ima duboko značenje. Veoma se teško prevodi na bilo koji jezik. Bez dvojbe riječ treba vezati uz glagol μετανοέω. Ali u μετάνοια i u μετανοέω moramo kao temelj zamijetiti riječ νοῦς što znači um, razum, pamet. Tome dodajemo da μετά znači zatim, iz toga. Podsjećamo pak da νοέω znači misliti. Prema tome, νοέω je čin koji vrši νοῦς jer um umuje i misli. Glagol μετανοέω znači “iza toga misliti”, tj. u odnosu na prethodno i ranije drukčije i različito misliti. To znači promijeniti mišljenje i misao. Ta se promjena naziva μετάνοια.

Iva Krstitelj je ljudima svoga vremena u propovijedi govorio da izmijene svoj um i svoje mišljenje. Kako im je dotada misao bila grešna i njihovo je djelovanje bilo grešno jer djelo potječe iz misli i uma. Krstitelj je, drugim riječima, tražio da se kod ljudi korjenito obistini μετάνοια. To je nužan preduvjet da im krštenje bude korisno i plodonosno.

Iz rečenoga se vidi da μετάνοια mora prethoditi i kršćanskome krštenju. Katekumenatu je bio cilj da se u punom opsegu dođe do μετάνοια. Čini nam se da je upravo to bio osnovni razlog što se u vjeroispovijedi Crkve u Jeruzalemu u naznačenome obrascu zadržala riječ μετάνοια.

³² Usp. A HAMMAN, *Baptême*, 19-20; B. NEUNHEUSER, *Baptême et confirmation*, Paris, 1966, 11-15.

³³ Usp. J.N.D. KELLY, *Altchristliche Glaubensbekenntnisse*, Göttingen, 183.

DRUGA MISTAGOŠKA KATEHEZA

Na samome početku³⁴ svoga drugoga mistagoškoga tumačenja Ćiril kaže da nastavlja gdje se predašnjega dana zaustavio. Naznačuje da će, jer je to nužno, pred slušateljstvom razjasniti σύμβολα, znakove, onoga što se “na njima zbilo u nutarnjoj dvorani”, ἐσωτέρος οἶκος. To je sigurno dvorana gdje se nalazi krstionica. Tu se obavljalo: razodijevanje, pomazanje, krsna vjeroispovijed, krštavanje i odijevanje bijelom odjećom. Pojasnivši to što smo upravo spomenuli, zaustavit ćemo se na krsnim učincima.

Razodijevanje

Prvi čin koji kandidati za krštenje obave “čim stupe”³⁵ u dvoranu krstionice jest da odlože χιτών. Istina je da riječ χιτών može značiti općenito “odjeća”. Ipak redovito označuje haljinu koja se činila od vune ili lana i izravno oblačila na tijelo. Nalikovala je na košulju kasnijega vremena. Samo je bila bez rukava. Dotičnu su haljinu podjednako nosili muškarci i žene.

Svukavši χιτών, krštenici su ostajali goli, γυμνοί. Razumije se da je tome činu trebalo pronaći σύμβολον, smisao³⁶ jer je bio znamen i znak. To Ćiril čini temeljito i obilato u ulomku koji promatramo.³⁷ Najprije kaže da je svlačenje odjeće znak krsnoga odlaganja “staroga čovjeka”. Izričaj “stari čovjek”, παλαιὸς ἄνθρωπος, pripada među ključne pojmove Pavlova vjerskoga govora o čovjeku. Izričaj čitamo u Rim 6,6 i Kol 3,9. Po Pavlu, svaki je čovjek bez obzira na dob “stari čovjek” sve do otkupljenja što ga je donio Isus Krist i krštenja kojim se otklanja “stari čovjek”. Stari je čovjek ono grešno stanje u kojem se od grešnih praroditelja rađa svaki čovjek. To je čovjek koji je u ropstvu i sužanjstvu đavla, grijeha, smrti i same grešne puti. On umire u krsnome zdencu. Svučeni χιτών znak je odložena “staroga čovjeka” u krsnom otajstvu.

Ćiril predkrsnu nagost povezuje i s time što je i sami Isus na križu bio gol. O tome nas izvješćuju evanđelja u Mt 27,35; Mk 15,24 i Lk 23,34. Ivan čak bilježi da su vojnici Isusu oteli χιτών. Upravo je čudno što

³⁴ 2,1.

³⁵ 2,2.

³⁶ 2,1.

³⁷ 2,2.

Ćiril u razmatranju nije na to izdvojeno upozorio. Krštenici su u krsnoj dvorani bili bez χιτών kao i Isus na križu. Tako učenici i u tome nasljeđuju Učitelja.

Po Ćirilu, Isus je svojom nagošću na križu razgolio “vlasti i moći”. To su neprijateljske đavolske snage koje su mislile da su Isusa konačno svladale jer je raspet. Ali upravo je Križ pobjeda nad Satanom i svim njegovim podložnicima. Oslanjajući se na Kol 2,15, Ćiril ističe da je Isus na križu zloduhe razodjenuo. To znači da su bez moći i sile. Uvrstio ih je u svoju pobjedničku povorku kao robove, sužnje i podanike. Ćiril je sve to iznio da može reći da se krštenici svojom nagošću prilikom krštenja uvrštavaju u Kristovu pobjedničku nagost. Time su i oni postali dionici Isusove pobjede nad Satanom.

Ćiril je činjenicu što su vjernici kod krštenja “goli” također povezao s Post 2,25. Tu piše da su i naši praroditelji prije grijeha u raj u “bili goli”. Očito je, po Ćirilu, goloća znamen iskonske nevinosti. Stoga nagost u krstionici uzima za izraz i očitovanje nevinosti i povratka u raj što se stječe krsnom milošću. Zato Ćiril želi da se stari čovjek koji se u krsnome činu svukao “jedanput” svuče zauvijek. Ćiril bi bio sretan kada bi svaka kršćanska duša mogla ponoviti riječ koju u Pj 5,3 izgovara “Kristova zaručnica”.

Pomazanje

U dvorani krstionice poslije odlaganja odjeće krštenici se pomazuju.³⁸ Pomazanje se vrši uljem koje Ćiril u tri navrata u svome ulomku naziva ἔλαιον ἑπορκιστόν. Pridjev ἑπορκιστόν dolazi od ἐξορκίζω što znači obaviti egzorcizam. Riječ je, prema tome, o “egzorciziranome ulju”. Sam Ćiril naznačuje da se obred nad uljem obavio “Božjim zazivanjem i molitvom”.

Tim se uljem vjernik pomazivao po cijelome tijelu: s vrha tjemenih kosa do samoga dna. To je naznačio Ćiril i dodao da je to ulje σύμβολον, znak. Po tome se znamenu može shvatiti smisao i djelotvornost toga pomazanja.

Ćirila ulje kao tvar prije svega upućuje na maslinu. To se lako razumije. Ali on smjesta pomišlja na maslinu o kojoj se govori u Rim 11, 17-24. Stoga Ćiril razlikuje pitomu i obrađivanu maslinu, καλλιέλαιος, od divlje masline. To je ἀγριέλαιος. Jasno je da je pitoma maslina znamen

³⁸ 2,3

Isusa Krista. Svaki je nekršteni divlja maslina. Krštenjem se vjernik “otkida” od divlje masline svoje grešnosti i “ucjepljuje” u Isusa Krista, pitomu maslinu. Svemu je tome σύμβολον ulje naznačenoga pomazanja. Vjernici tim uljem i pomazanjem “postaju udionici pitome masline, Isusa Krista”.

Uz prethodni učinak toga pomazanja Ćiril naznačuje još dva. On veli da to ulje “uništava tragove” učinjenih grijeha. Istodobno ih “spaljuje”. Ćiril dodaje da je ovo ulje jer je egzorcizirano tako snažno da može otjerati “nevidljive sile Zloga”.

Krsna vjeroispovijed

Nakon odlaganja odjeće kandidati za krštenje pristupaju onome što Ćiril naziva κολυμβήθρα. Ta riječ općenito znači “kupalište”. Kod Ćirila je to zasigurno krsni zdenac. Tu se od svakoga pojedinačno traži da očituje “vjeroispovijed”, ὁμολογία. Ćiril čak naznačuje da je svatko zasebice “pitan” i da tako treba “ispovjediti vjeroispovijed”. Otuda se donekle smije misliti da je u Jeruzalemskoj crkvi vjerovanje koje prati krsni čin bilo upitnoga oblika. Krštenik je pak pitan “da li vjeruje u ime Oca i Sina i Duha Svetoga”.³⁹

Krštenje

Po Ćirilovoj naznaci⁴⁰ u njegovoj se crkvenoj zajednici krštenje obavljalo tako što se vjernik triput – τρίτον – zaranjao u vodu, εἰς τὸ ὕδωρ, i iz nje, jasno, izranjao. Čin pak uranjanja i izranjanja zapravo je znak, σύμβολον. Kod toga Ćiril posebice ističe uranjanje koje povezuje s Isusovim ukopom kada je bio “tri dana i tri noći u srcu zemlje”.

Ćiril o značenju i smislu krštenja govori veoma zbijeno na kratkome prostoru. Ako je dosita napisano izrekao pred slušateljstvom, njegovi su slušatelji jamačno morali izvršno poznavati krsnu teologiju. Ćiril vjerojatno na to i smjera kada o sebi i onima koje poučava izjavljuje “mi koji točno znamo”.⁴¹

Ćiril prije svega uči da krštenje donosi, pruža i uzrokuje “spasenje”. Time bez dvojbe ima na pameti sve što je Isus Krist koga on u krsnome

³⁹ 2,4.

⁴⁰ 2,4.

⁴¹ 2,6.

razmatranju i svuda drugdje rado naziva “naš Spasitelj”⁴² učinio za spasenje čitavoga ljudskoga roda. Oslonjen na Vjerovanje svoje Crkve Ćiril jezgrovito kaže: “Sve što je Krist podnio, pretrpio je radi nas i našega spasenja.”⁴³ Sve to postaje svojinom krštenoga jer se krsti u “krstionici” gdje se nalazi “spasonosna voda”. Ona pruža spasenje. Zato je Ćiril naziva σωτήριον, spasonosna.⁴⁴

U svome razglabanju Ćiril u biti polazi od Rim 6,1-14. To je i zato što se taj Apostolov ulomak čitao na početku drugoga mistagoškoga tumačenja. Znamo pak da je već Pavao koga Ćiril slijedi stopu u stopu u svome ulomku smisao i vjersku vrijednost krsnoga otajstva pojašnjavao idući od Isusove smrti na križu, njegova ukopa i uskrsnuća. Po Pavlu i po Ćirilu krštenje je milosni čas,⁴⁵ καιρός, kada snagom otajstva Kristovo otkupiteljsko djelo za krštenoga plodi najobilnijim plodom.

Ćiril naznačuje da je krštenje μίμησις, uspomena, nasljedovanje i oponašanje Isusovih spasonosnih čina. To su: smrt, ukop, uskrsnuće i nebesko proslavljenje. Krštenje je εικών, slika, naznačenih Gospodnjih čina. Također je αντίτυπος, protulik “Kristovih patnja”. Krštenje vjerniku pruža udioništvo, κοινωνία, u Kristovom križu, mucu, ukopu i uskrsnuću. Krsnim činom kršteni postaju κοινωνοί, zajedničari “Gospodnjih patnja”.

Ćiril se služio navedenim izričajima da utvrdi razliku između Isusa Krista i krštenoga. Isus je uistinu – ἐν ἀληθεία – visio na križu, umro, bio ukopan i izišao iz groba. To je povijesna istina i zbilja. Sve su to povijesni čini. U njima nema ničega što se zbilo ἐν δοκίμῃ, u prividu. Krštenje je slika navedenih Isusovih povijesnih i tjelesnih čina. To znači da vjernik kada se krsti tjelesno uistinu - ἐν ἀληθεία – ne umire niti se ukopava niti tjelesno uskrsava.⁴⁶ Ali je spasenje koje krštenjem dobiva u punome i pravome smislu istina: ἐν ἀληθεία. Krštenje krštenoga sjedinjuje s Isusom Kristom, zato vjernik u krštenju “po istini” stječe spasenje.

Ćiril uči da se u krštenju za krštenoga najprije zbiva smrt, θάνατος. Po smrti slijedi ukop, τάφος. Tako je za kršćanina krsni čin vrijeme “umiranja”. Ćiril svojim slušateljima kaže: tada “umrijeste”. To, jasno, nije bila nikakva tjelesna smrt nego smrt grešnosti i grijehu. Ta je krsna smrt proistekla iz Isusove smrti po tijelu. Ali iza te smrti u krštenju i

⁴² 2,4.

⁴³ 2,7.

⁴⁴ 2,4.

⁴⁵ 2,4.

⁴⁶ 2,5.

njegovom snagom slijedi za vjernika rođenje, γέννησις. Krštenje je καιρός, povlašteni i milosni trenutak duhovnoga rođenja i čudorednoga preporođenja. Zato krsna voda nije samo grob, τάφος, već je istodobno majka, μητήρ. U krsnom zdencu kršteni stječe kršćanski bitak i nadnaravni život. Tada vjernika Bog Otac posinovljuje. Kršćanin dobiva posinstvo, υιοθεσία. Izričaj je vlastit apostolu Pavlu koji ga je sretno upotrijebio u Ef 1,5; Gal 4,6 i Rim 8,23. Ćiril također naznačuje da krsni čin vjerniku daje dar, δωρέα. To je Duh Sveti. Kršteni po Sinu u krštenju postaje posinovljeni sin i dijete Boga Oca jer je primio dar Duha Svetoga.

U svome nagovoru Ćiril kratko napominje da krštenje pruža "oproštenje grijeha". To je trajna predaja od novozavjetnih vremena. Izričaj "jedno krštenje obraćenja za oprostjenje grijeha" već ustaljeno postoji u Vjerovanju Jeruzalemske crkve.⁴⁷ U Carigradskom vjerovanju izričemo: "Ispovijedamo jedno krštenje za oprostjenje grijeha."

Izloženim smo zapravo iscrpli sadržaj *Druge mistagoške kateheze*. Donekle smo pak prisiljeni izići iz njezina okvira i progovoriti o obredu odijevanja bijele odjeće. Ćiril o tome govori tek u *Četvrtoj mistagoškoj katehezi* i to posve kratko i kao usput.

Bijela odjeća

Ćiril starozavjetno uporište za pokrsni obred odijevanja bijelih haljina⁴⁸ nalazi u Iz 61,10. Izaija tu kaže: "Neka se moja duša raduje u Gospodinu jer me odjenuo odjećom spasenja i ogrnuo me haljinom veselja."

Ćiril svome slušateljstvu doziva u pamet da su svukli τὰ παλαιὰ ἱματία, stare haljine. Umjesto njih su obukli τὰ λευκά, bijele haljine. To je događaj. Ćiril pak u tome nazire nešto što je "duhovno", πνευματικώς. Izmjena stare odjeće s bijelom ima duhovno značenje i vjerski smisao. Ćiril kaže da vjernik od krštenja unaprijed mora trajno i bez prekida biti obučen u bijelo, λευχειμονεῖν. To nipošto ne znači da kršćanin treba uvijek na sebi držati "bijelo odijelo". Ipak je nužno da u duši trajno zadrži ono što je "istinski bijelo, blistavo i duhovno". Tome je zapravo znak obučena bijela haljina. Znamen je i očitovanje nutarnje čistoće u duhu. Tu čistoću kao nevinost treba sačuvati vazda, διαπαντός i uvijek, ἀεί. To je gotovo Ćirilova naredba.

⁴⁷ Usp. J.N.D. KELLY, *Glaubensbekenntnisse*, 183.

⁴⁸ 4,8.

TREĆA MISTAGOŠKA KATEHEZA

Cijeli svoj treći mistagoški govor Ćiril je posvetio sakramentu krizme. Tako ovdje moramo nazivati to otajstvo. Možemo se služiti i riječju pomazanje. Ipak to nije uputno jer se već na krsnome kandidatu izvršilo jedno pomazanje. U svakome slučaju naziv potvrda treba izostaviti jer ga ništa ne bi opravdalo u Ćirilovoj katehezi. Jamačno vjernici u Jeruzalemu ne bi razumjeli što znači potvrda niti na što se taj izraz zapravo odnosi.

Naziv krizma

Međutim, i riječ krizma iziskuje stanovito razjašnjenje. Nalazimo je u 1 Iv 2,10. Upravo se pred izlaganje u *Trećoj mistagoškoj katehezi* čitao ulomak iz 1 Iv 2,20-28. Po sebi, riječ $\chi\rho\iota\sigma\mu\alpha$, krizma, označuje⁴⁹ tvar što služi za pomazivanje. Pomazanje se pak može obaviti različitim sredstvima. Ali $\chi\rho\iota\sigma\mu\alpha$ izražava i sami čin pomazanja. U kršćanskom rječniku $\chi\rho\iota\sigma\mu\alpha$ je sakrament. O sva tri navedena značenja treba voditi računa kada se čita i tumači Ćirilova homilija.

Ćirilovo razmatranje nije dugo. Sadrži svega sedam kratkih dijelova. Misao je zgusnuto kazana. Ipak smatramo da je u otačko doba malo kome pošlo za rukom o krizmi govoriti tako cjelovito, sažeto i duboko kao upravo Ćirilu u katehezi koju imamo pred sobom. Ona je za nas prava mala teološka suma i remek-djelo kršćanskoga poimanja sakramenta krizme.

Isusovo pomazanje

U tumačenju kršćanske krizme nužno je poći od činjenice što je Isus bio pomazan. I njegovo se pomazanje naziva $\chi\rho\iota\sigma\mu\alpha$. Upravo zbog toga što je Isus bio pomazan ima ime $\chi\rho\rho\iota\sigma\tau\acute{o}\varsigma$, Pomazanik. Opća riječ $\chi\rho\rho\iota\sigma\tau\acute{o}\varsigma$ znači pomazani. Dolazi od $\chi\rho\rho\iota\omega$ što znači pomazati. Ali Isus nije nikakav opći pomazanik nego je u Starome zavjetu naviješteni i čežnjom iščekivani Pomazani, $\acute{o}\ \chi\rho\rho\iota\sigma\tau\acute{o}\varsigma$.

⁴⁹ Usp. A. BAILLY, *Dictionnaire*, 2155.

Trojica evanđelista u bitnome se slažu glede Isusova pomazanja.⁵⁰ Nakon što se Isus krstio, “odmah je izišao iz vode” (Mt 3,16). Tada je na nj sišao Duh Sveti. Slijedeći novozavjetni izvještaj i Ćiril ponavlja da je Isus, “pošto se okupao u rijeci Jordanu”, izišao iz njegovih “voda”. U tome se času zbio “bitni silazak na nj Duha Svetoga”. Ćiril riječju “bitni”, οὐσιώδης, želi zapravo istaknuti da je na Isusa, nakon njegova krštenja u Jordanu, sišao Duh Sveti koji je zbilja a ne neka utvara ili privid. Duh Sveti je osobno sišao na Isusa Krista. Ćiril dodaje da je Duh Sveti “otpočinuo” na Isusu kao “jednaki na jednakome”.⁵¹ Vjerojatno je time kanio izraziti da je Isus s Duhom Svetim “jednak” kada je u pitanju božanska bit. Žao nam je što se Ćiril tu nije punije i otvorenije izrazio.

Ćiril iznimno pomno razglaba pitanje tko je Isusa pomazao te se stoga naziva Pomazanik. Pri tome kaže da to nije bio “čovjek” nego “Otac”. Razumije se da je to Bog Otac. Ćiril također jasno naznačuje da Isus nije bio pomazan, ἐλαίῳ ἢ μύρω, σωματικῶ, tj. “materijalnim uljem ili mirisnim uljem”. Ničega ovozemnoga ni tjelesnoga nema kod Isusova pomazanja da bude Pomazani. Ćiril uči da je “Otac” Isusa pomazao “Duhom Svetim”. Očito je tako shvatio silazak Duha Svetoga na Isusa poslije njegova krštenja. Taj je silazak Duha Očevo pomazanje Isusa za Pomazanika. Stoga Isusovo pomazanje, “izvršeno od Duha Svetoga”,⁵² u sebi nema ničega ovozemnoga. Ono je posve duhovno jer dolazi od Duha Svetoga.

Ćiril svoju tvrdnju o Isusovu pomazanju Duhom Svetim temelji na Petrovoj riječi u Dj 10,38. Tu apostolski prvak govori o “Isusu iz Nazareta koga je Bog pomazao Duhom Svetim”. Jasno je da naznaka Bog, ὁ Θεός, u Dj 10,38 u skladu s novozavjetnim govorom označuje Boga Oca. On je na iskonu pomazanja svoga utjelovljenoga Sinā.

Ćiril je govor o Isusovu pomazanju razabrao i u izreci koju čitamo u Ps 44,8. Ona je inače navedena već u Heb 1,9. Po Ćirilu, na Isusovo se pomazanje odnose ove riječi: “Stoga te Bog, tvoj Bog, pomazao uljem radosti.” Doista Ćiril izričaj “ulje radosti” smatra slikovitim nazivom za Duha Svetoga. To dolazi otuda što je Duh Sveti “izvor duhovne radosti”. Polazeći otuda nije teško u novozavjetnome svjetlu zaključiti da je u Ps 44,8 riječ o Bogu Ocu, Isusu Kristu i Duhu Svetomu. Prema tome

⁵⁰ Usp. Mt 3,16; Mk 1,10; Lk 3,21-22.

⁵¹ 3,1.

⁵² 3,7.

starozavjetnome mjestu Otac je Isusa pomazao Duhom Svetim, uljem radosti, tj. "duhovnim uljem".⁵³

Na jednome mjestu⁵⁴ Ćiril bilježi da je "Otac pomazao" Isusa "Duhom Svetim jer ga je unaprijed odredio Spasiteljem čitavoga svijeta". Jednako je istaknuo⁵⁵ da je Isus "nakon krštenja i silaska Duha Svetoga" krenuo "protiv protivnika". Očito je da Ćiril tu ima na pameti Isusov pustinjski sukob s đavlom o čemu nas obilno izvješćuju evanđelja.⁵⁶

Krizmeno pomazanje

Pošto iziđu iz krsne vode, kršteni u Jeruzalemskoj crkvi, odmah pristupaju pomazanju. To je njihova *χρῖσμα*, krizma. U tome se povode za Isusom na kojega je, istaknusmo, odmah nakon krštenja sišao Duh Sveti i pomazao ga *ἐλαίῳ νοητῶ*, "duhovnim uljem".⁵⁷ Isto se zbiva i s kršćaninom, ali samo *εἰκονικῶς* "slikovito".⁵⁸ To znači po uzoru na Isusa Krista.

Kršćansko je pomazanje slika i zrcalo Isusova pomazanja. Kršteni se pomazuju⁵⁹ jer je u krsnome činu "suobličen" Isusu Kristu. Postao je Isusov udionik, *μέτοχος*, i zajedničar, *κοινωνός*. Štoviše, kršćanin je *χριστός*, pomazanik. Ipak se taj naziv za kršćanina nije uvriježio jer je vjernicima jedino Isus iz Nazareta, Krist, *ὁ Χριστός*. Krštenjem su vjernici postali *εἰκόνες*, slike Isusa Krista. Stoga kao pomazanje i na njih kao i na Krista silazi Duh Sveti. Tako je vjernička *χρῖσμα*, krizma, duhovno isto⁶⁰ što i *χρῖσμα* Isusa Krista.

Ćiril o kršćanskome pomazanju kaže⁶¹ da je zapravo *ἀντίτυπος* pomazanja kojim je bio "pomazan Krist". Riječju *ἀντίτυπος* pojašnjava da je krizma protulik Isusova pomazanja. Stoji u neku ruku naspram Isusova pomazanja, ali ne što bi se protivila Isusovu otajstvu nego kao njegova slika i lik. Isusovo je pomazanje ogled po kojemu je pomazan kršćanin. Ima isti smisao. Krizma podjeljuje Duha svetoga kao što je Duh Sveti

⁵³ 3,2.

⁵⁴ 3,2.

⁵⁵ 3,4.

⁵⁶ Usp. Mt 4,1-7; Mk 1,12-13; Lk 4,1-13.

⁵⁷ 3,2.

⁵⁸ 3,1.

⁵⁹ 3,1.

⁶⁰ 3,2.

⁶¹ 3,1.

sišao na Isusa. Učinak je isti mada je oblik različit. Zato je krizma slika i protulik Isusova pomazanja. Krist nije bio pomazan tvarnim uljem nego Duhom Svetim. Vjernici su pomazani drukčije nego Isus Krist. Tu se upotrebljava tvarno ulje.

Ulje krizme

U svojoj katehezi⁶² Ćiril ulje kojim se vjernik pomazuje kod krizme redovito naziva μύρον. Stječe se dojam da je to već tada ustaljeni i prihvaćeni naziv za krizmano ulje. Gotovo je službeni naziv. Prema rječnicima, μύρον je mirisavo ulje. Od čega je mirisavo rječnici ne kažu kao što o tome šuti i Ćiril u svome govoru.

Ali μύρον kod krizme nije ψιλόν. Ćiril to izrijeком tvrdi i istaknuto naglašava.⁶³ Pridjev ψίλος izvorno označava ćelava čovjeka koji je bez kose i gol po glavi. Kada Ćiril za μύρον kaže da nije ψιλόν zapravo ističe da nije naprosto mirisavo ulje i ništa više. To ulje nije "golo" mirisavo ulje. Jednako Ćiril bilježi⁶⁴ da μύρον kod krizme nije κοινόν. Taj pridjev znači opći, običan, zajednički. Prema tome, μύρον nije opće, obično i svakodnevno ulje kao svako drugo mirisavo ulje.

Ulje o kojemu govorimo prestaje biti ψιλόν i κοινόν trenutkom kada se nad njim obavi⁶⁵ zazivna molitva, επίκλησις. Po njoj μύρον, ostajući tvar, postaje "αγιον μύρον, sveto mirisavo ulje."⁶⁶ Više nije ψιλόν i κοινόν nego je "sveto pomazanje"⁶⁷ i "otajstveno pomazanje."⁶⁸ Tim se uljem obavlja krizma. Ono je zazivnom molitvom zbog "nazočnosti Duha Svetoga" postalo ενεργητικόν, tj. djelotvorno.⁶⁹ Po tome ulju djeluje "božanstvo" Duha Svetoga. Ćiril kaže: "Vidljivim se mirisavim uljem (μύρω) pomazuje tijelo, ali se duša posvećuje svetim i životvornim Duhom."⁷⁰ Mislimo da je time izrečen bitni smisao sakramenta krizme.

⁶² 3,2; 3,3.

⁶³ 3,2.

⁶⁴ 3,2.

⁶⁵ 3,3.

⁶⁶ 3,7.

⁶⁷ 3,5.

⁶⁸ 3,4.

⁶⁹ 3,3.

⁷⁰ 3,3.

Obred krizme

Ćiril najprije općenito kaže⁷¹ da se krizmenim uljem u smislu znaka, συμβολικῶς, pomazuje “čelo i ostala osjetila”. Tjelesno je pomazanje znamen koji ima duhovno značenje. To je posvećenje duše. Ali tijelo služi duši. I ono treba živjeti kršćanski. Ćiril pritom nabraja⁷² kojim se redom vrši pomazanje kod krizme. Red je ovaj: čelo, uši, nosnice, grudi. Uz pomazanje svakoga pojedinoga tjelesnoga dijela Ćiril navodi biblijski navod da njime utvrdi koji je razlog zašto se baš taj ud pomazuje.

Starozavjetna najava krizme

Ćiril je pred svoje slušatelje iz “Staroga pisma” kako on naziva Stari zavjet iznio⁷³ dva događaja u kojima je vidio σύμβολον, znak, sakramenta krizme. Tako Ćiril na prvome mjestu ističe da je Mojsije Božjom naredbom za velikoga svećenika postavio svoga brata Arona. Ali on ga je prije toga okupao “u vodi”. Tek potom je “Aronu na glavu izlio ulje pomazanja”. Pomazao ga je da Arona “posveti”.⁷⁴ Iz Salamonova pak života Ćiril spominje da ga je veliki svećenik pomazao za kralja pošto se Salamon okupao.⁷⁵ Ćiril nagovještaj krizme vidi u činjenici što pomazanje dolazi poslije pranja.

Navevši dva spomenuta primjera, Ćiril kaže da se zabilježeno s Aronom i Salamonom zbilo τυπικῶς, slikovito. Za Arona i Salamona kupanje i pomazanje bili su zibljski čini. Ipak su se istodobno dogodili τυπικῶς. Uz vlastito i povijesno značenje bili su σύμβολον, znak. Predskazali su kršćansko otajstvo krsta i krizme koja neposredno slijedi nakon krsne kupelji.

⁷¹ 3,3.

⁷² 3,4.

⁷³ 3,6.

⁷⁴ Usp. Lev 8,1-12.

⁷⁵ Usp. 1 Kr 1,38-39.45.